

Knihovna „28. ŘÍJEN“ číslo 7.

KAREL HORKÝ.

AMERICKÝ LETÁK

„TEĎ ANEBO NIKDY“.

II. vydání.

51/00X

KAREL HORKÝ:

AMERICKÝ LETÁK

„TEĎ ANEBO NIKDY“

S ÚVODEM VĚNCESLAVA HAVLÍČKA

Jos. Jar. Klofec.

II. vydání.

PRAHA

Nákladem Václava Rytíře

300

Veškerá
práva
vyhrazena.

Úvodem.

Neradi jistě vzpomínáme právě uplynulých chvil hrůzy světové války, ale přece občas přichází okamžik, kdy se nám po něčem z té doby zasteskne. Prožili jsme v ní do nejtemnější hloubky hrůzy a odporné bolesti, ale také bolesti jasné, čisté a na takové bolesti se rádo vzpomíná a je čestno na ně vzpomínat. Jasná bolest má i svou jasnou radost, má svou víru, svou naději, svou milující poesii. Měli jsme za války chvíle jasné radosti a jasné bolesti. Když neúspěch stíhal rakouskou armádu, jiskřilo nám v očích radostí a bolestí zároveň, neboť jsme neúspěchem dočasně trpěli, stál nás vlastní krev a vlastní majetek, ale přece jsme bolest potlačili radostí. Měli jsme své pobožnosti — to když na začátku války četli jsme v úkrytu Denisův leták* o naší budoucnosti, když opisovali jsme si opatrně ruské letáky, zprávy z cizích listů tajně k nám dopravené nebo válečné české anekdoty. Na začátku války v prvních měsících měli jsme takového duševního pokrmu více, pak však ho ubývalo, málo se sem ze zahraničí dostalo a resignace z dlouhé války a z mnoha zklamání otupila i zájem. Po dlouhé době byli jsme zase uvedeni v nadšené vytržení. Dostal se k nám z Ameriky leták Karla Horkého, nám do Čech adresovaný. Ten překvapil všechno naše očekávání. Nikým nebylo k nám do té doby promluveno tak od srdce a tak k našemu srdci. Bolesti, které jsme si báli šeptnout, vyjadřil tam Horký tak jasně, naděje, které mnohdy kolísaly, nám postavil na pevnou půdu, když jsme se určitě dověděli o práci za hranicemi a v Americe.

* Arnošt Denis : **Vzkříšení Čech** vyšel jako 6. sv. knihovny „28. října“.

Srdce nám kypěla bolestí nemohoucnosti a radostí naděje při pročitání slov letáku. Nejsme sami, za hranicemi je živo jako v úle, pracuje se pro nás ve Švýcarech, v Paříži, v Londýně, v Americe. Ta zpráva vykonala poslání jako málokterá v dějinách. K zásadě, kterou řídili jsme své protirakouské jednání a myšlení, připojila i naději proměněnou přímo v jistotu. Měli jsme ji, měli jsme i víru ve vítězství naší věci. Ale taková zpráva dala víře a naději té teprve podklad. Jako drahý poklad schovávali jsme cyklostylovaný opis letáku a jen nejvěrnějším přátelům četli jsme tiše větu za větou. —

Původce letáku spisovatel Karel Horký přesídlil na začátku války z Paříže do Španěl a později do Lisabonu v Portugalsku. Tam napsal koncem roku 1915 uvedený leták. Byl uveřejněn ve »Spravedlnosti« americké a vykonal mnoho pro uvědomění amerických Čechů a pro jejich osvobozenkou národní práci. V lednu 1916 vydalo Národní sdružení dle přání Horkého leták ten jako brožuru, který se takto asi dostal k nám do Čech.

Věnceslav Havlíček.

Karel Horký:

Ted', anebo nikdy!

Je tomu 14 měsíců, co jsem opustil Paříž, hnán válečným víchem, neznámo kam. V těchto 14 měsících, zdá se mi, prožil jsem celý kus lidského věku. Mám dojem, že jsem žil ne rádku měsíců, nýbrž celá léta, půlstoletí, století. V těchto 14 měsících jsem tisíckrát sestárl a tisíckrát omládl, milionkrát jsem klesl na mysl a milionkrát opět se pozvedl. Kdyby všechny kmity myšlenek, jež hlavou mou prošly, měly se spočítati, byly by jich miliardy, bylo by jich jako pískových zrn v moři, neboť v dobách, kdy běží o existenci národů, pracují mozky jedinců jako oceán. V Srbsku, v ubohém Srbsku táhne deset koní jedno dělo po zablácené cestě do strmého vrchu, promoklí dělostřelci pomáhají koním, staré ženy žilnatýma rukama postrkují studený jícen: a stále do vrchu a neustále tlak, tlak k prasknutí, tlak k sešlenu, až srdce bije jako kladivo, tepny buší a lebka praská od hořícího mozku. —

A týž tlak žene i nás. Když celý svět si myslí, že naše mozky hnují, není to pravda. — my stejně jako Srbové šlíme, hoříme, pracujeme. My netáhneme dělo do strmého vrchu, protože ho nemáme. Ale my táhneme něco jiného, ještě černějšího a strašlivějšího než dělo, svůj vzdor, svůj vztek, svou palčivou nenávisť. Všechny české mozky, pokud jich neschválila zbabělost, jsou zapřaženy do této potupné příprěže. Zdá se, že nehybně stojíme. Ale není to pravda. Bijeme do klece, otrásame mřížemi, hryžeme závoru, vzdorujeme, nenávidíme, pracujeme. — — —

Za těch 14 měsíců, co v úzkostech myslíme na Čechy, vnikl jsem do podstaty nenávisťi tak hluboko, že vidím jako vlk i potmě. Udělali z naší ubohé země sluj, ukrytou zrakům

Evropy. Ale když to trvá dlouho, i v té temnotě se člověk pomalu vyzná. Teď už jsem tomu tak zvykl, že nejlépe se mi nenávidí za soumraku, když venku se setmí a do pokoje ulehne šero. Tu všechny naše zbabělce, zrádce, vrahy a utlačovatele, všechny *Groše, Baštýře, Mackenseny* a arcivévody vidím před sebou tak jasně jako v poledne, a kdyby jen na mě bylo, stavět šibenice, dovedl bych to se zavřenýma očima. Tyto posupné soumraky jsou dnes černou hodinkou českého člověka. Uvrhli nás do tmy, ale naše oči svítí. Osud tomu chtěl, že nejsem v Čechách. Je to dobře. Kdybych tam byl, mohl bych jen šeptem a pokoutně vyslovit, co dnes mohu hlasitě vyřknout. V Čechách se jen syčí. Ale my, kteří jsme za hranicemi, můžeme hřímat, burácet, výt! A náš hlas do Čech dojde, musí tam dojít, neboť je to hlas svobody, který znaly světy dávno již před telefonem. A kdybyste se i stavěli, že nás neslyšíte, není to pravda, vy nás slyšíte, a bylo by vám jednou hrozně, kdyby jednou vaše děti nebo vnuci vám položili otázku, zda jste nás slyšeli nebo neslyšeli.

Popatřme na události.

Každé dítě ví, že Rakousko dneska ve vlastním slova smyslu už neexistuje. Jest už jen pouhým jménem, pouhým geografickým označením. Ve skutečnosti je dnes německou provincií. Starý a nemohoucí císař je hříčkou Berlína, rakouští arcivévodové pouhými figurami veliké německé kombinace, jež hodlá dáti šach mat celému světu. Dnes Rakousko svoji závislost a svoje budoucí otroctví už jasně cítí. Jeho partie už dávno je prohrána. Padne-li Německo, padne Rakousko dvojnásob. Padnou-li spojenci, zaplatí Rakousko Německu draze všechny výlohy za jeho pomáhání a přestane jako neodvislý stát takřka existovat. V každém případě buď Rakousko bude smeteno nebo bude německou služkou, právě tak jako Bulharsko, vřed všeho Slovanstva, chce se stát na Balkáně německým poklasným. Ještě dnes Rakousko, kdyby bylo schopno činu, mohlo by se vymanit z područí Německa a udělat se spojenci separátní mír. Byl by v tom alespoň kus záchrany. Mnozí snad v to doufají, ale jejich naděje

je planá. Kdo v Rakousku žil, ví dobře, že náchyllost k otročování je tam právě tak silná jako náchyllost k otročení. Rakousko otrokem bude, samo tomu chce, protože bez toho nemůže být.

Čechy jsou jedinou zemí, ku které se dnes upírá všechna rakouská naděje. Zatím co Rakousko cítí, kterak na ostatní jeho údy, Halič, Bosnu a Dalmacii jest již sekera napřažena, a zatím co se chvěje o nejvýznačnější část trupu, o záludné a silné Uhry, kojí se naději, že aspoň ta česká palice, na které po řadu desetiletí dalo se dříví štípat, mu s pomocí boží a bodáků zůstane. Rakousko, budoucí služka, smiřuje se již se svým osudem otroka, ale chce v Čechách najít k stáru svoji oporu a útěchu, chce si z Čech udělat jinou zas služku, pod otroka děvečku pro všechno na leštění bezcenných korunovačních klenotů a na drhnutí podlah německých šulferainů. Je známo, jaké kroky byly k tomu účeli podniknuty a jak ušlechtilý záměr se praktikuje. Špalek na štípání dříví vydrží víc, sevře-li se železnými obručemi. Ujařmili tedy náš národ způsobem, jaký nemá příkladu ve světových dějinách. Vylámali inteligenci zuby, lid poslali na jatka, ženy, děti, starce a zbylé mrzáky dali hlídat chebskými vojáky. Od chvíle, co Rakousko se přesvědčilo, že Vilém svou chromou rukou vládne celému světu, nevěří ani mrzákům. Ujařmení, pod nímž za této světové války upí naše otčina, nedá se pérem vypsát, slovy vypovědět, očima vyplakat. Žádný český historik nebude moci nikdy vylíčit od počátku do konce tuto kapitolku, neboť péro zastaví se mu bolestí. Památkami a vzpomínkami této doby, v níž každý z nás trpěl, bude se jednou dějepisec obírat s týmiž pocity, jako my se obíráme dopisy Němcové.

Zopakujeme si ještě jednou v rychlosti (neboť čas letí a smrt čeká) k čemu všemu v roce 1914-15 mlčeli Češi. Je to pravá tragedie mlčení, je to hrůzyplná němota nikoli jedince, nýbrž celého národa. Češi — a to byl tragický počátek jejich oněmění, mlčeli už v červenci r. 1914, když císařova slabá ruka, vedena berlínským uchvatitelem, podepsala válečný ortel na zničení Srbska. Mladí čeští mužáci Sokolové, kteří před málo lety tiskli o sokolském sjezdu v Praze

k prsoum zrostlé srbské junáky, šli je zabíjet. Protestovalo se, vyskočil plamínek, ale zhasl. Češi šli. A pak už to lidské stádo vedené na zabíjení a na popravu rostlo bleskurychle jako láva, českých lidí odcházely už statisíce a statisíce, mlčky šli pro svoji smrt do Lvova, do Ravy Ruské, — v několika týdnech padla nejskvělejší a nejsilnější část našeho národa, jenž bojoval po boku těch, jež nenáviděl a proti těm, k nimž jej táhlo srdce. Nejbližší mojí přátelé a dobří Češi, na jejichž přátelství býval jsem hrd, stali se bratrovrahy. Šli, musili jít. Být na jejich místě, byl bych patrně také šel. Sugestivní síla války je strašná. Válka je hlad. Že naši lidé šli zabíjet Slovany, vykládám si jen z polovice tím, že byli zastrašeni. Po Lvovu a Rava-rusce vrátily se domů masy slepých a zmrzačených, bezrukých, šílených. Mlčky odešli a mlčky se vrátili. A také tenkrát národ mlčel a byl rád, že kavárny jsou do noci otevřeny, že v divadlech se hraje, že v kabaretech se zpívá — že prostě je možno se rozptýlit. Rakousko samo bylo rádo, že v Čechách se hraje a zpívá. Vláda to pozorovala. Co na ní bylo, byla by jistě ráda i divadla subvencovala, a dokonce snad i sama pořídila nějaký ten tingl-tangl s černožlutými clowny. Ten systém je starý už jako svět, ale účinkuje podnes. Když lid mlčí a zatíná pěstě, pořádají se mu radovánky.

Češi mlčeli, když vlastní jejich časopisy, donucené vládou, musili psát proti jejich krvi a uveřejňovat podlé a sebevražedné články, při nichž Palacký a Havlíček plakali v hrobě. Staří, ve službách národa sešedivělí novináři dali se několika mladými důstojníky přitáhnout za límec k psacímu stolku a tiskli to nejodpornější, co jim bylo poručeno, dali se za každý poklesek vykrákat za ucho jako oficírští burši, dali se přimět, aby napoličkovali sami sobě. To nebyla už persekuce tisku; to bylo už kálení do vlastního hnízda, polykání vlastní nečistoty. A redaktoři mlčeli a Češi mlčeli. A za toho hrozného ticha, rušeného jen klapáním umělých dřevěných noh a tajnými vzdechy oloupených otců a matek, byl zatčen Kramář a Scheiner a Sokolstvu bylo vpáleno na čelo znamení, aby maďarské a německé pušky poznaly v bitevním

chaosu, do čeho mají trefovat. Červená košile stala se obskurní. Ze Sokola, který ji nosival, stal se opovržený katův pacholek. Když zavřeli na 10 let člověka, který prohodil neprozřetelný vtíp při sklenici piva, mlčeli Češi už jaksi ze zvyku, jakoby se to rozumělo samo sebou. Neprozřetelný člověk zapadl, voda sotvaže kolo nad ním udělala, a — konec. Protože hrůzovláda je prostředkem, který stále a stále je potřeba stupňovat, začali vrhat do žalářů i ženy, děvčátka, takřka děti. Maličká komptoristka, která, pospíchajíc se svou kabelkou po „Ferdinandově“ třídě, pronesla ke své kamarádce nevinný žertík o nespavosti „císaře pána“, byla uchopena špehounem a vrhli ji mezi zdi, kde se dostávají souchotiny. „Císař pán“, který dovedl přežít všechno, přežije snad i toto poupě. Kromě dětí musilo ovšem dojít i na starce, neboť v krvavých hrůzovládách nejdivadelnějším efektem jsou šediny. Kriminály počaly se plnit vážnými starými pány, kteří ve vězení shasnou dříve, než skončí světová válka. Staří pensisti, kteří v sadech rokovali spolu o politice a večer se modlili ke svým nebožkám před postelí, byli pojednou obviněni z „neloválních výroků“ „z nebezpečné propagandy“, z „nedovolené kolportáže“. Bělovasého úředníka, presidenta trestního senátu, vlekli do Vídně k vojenskému soudu a pro podezření z rusofilství přimáčkli ho ke zdi cely na konci kariery. To všechno dělo se za hrozného českého mlčení, které v dějinách bojů za svobodu je historické. Jednu chvíli — a to bylo tenkrát, když některé české pluky se bez bojů Rusům vzdaly a když zatím byl Scheiner s Kramářem — jednu chvíli byl již do toho mlčení učiněn průlom, ventil vzdoru se sám sebou otevřel, vzdor lidí a měst zasyčel, a na okamžik vyrazil; byla to však, měřena historií, jen sekunda; odsouzení na smrt několika lidí, širivších ruské letáky, shaslo plamínek odboje jako svíčku.

Duch svobody, zakletý v našem národě, neměl v sobě sílu Husovu. Když smrt naň vycenila zuby, dostal strach. A zatím, co naše mlčení pokračovalo, slábli jsme i fysicky vůčihledě, neboť přestali si již vybírat, brali ze záští, a posílali muže na smrt v celých massách, míza nám prýštila, krev nám odcházela. Byly chvíle, kdy nástupce Thunův mohl svou

denní relaci pro Vídeň odbýt s dobrým svědomím dvěma větami: »Všecko je dobře Jsou v mrákotách.« (Thuna nemohli potřebovat. Kaifáše jim bylo málo. Chtěli Piláta)

V tom mlčení bleskurychle ubíhal čas a statistika našich raněných a padlých ukazovala, že vídeňská vyhlazovací metoda je na dobré cestě; české obecenstvo zůstávalo, českého národa ubývalo. Publikum schopné poslušnosti a daní žilo, nechalo se žít. Národ schopný vzdoru a síly byl odřezáván po kusech, mizel. Vidělo se to, nosily se smuteční závoje, v lůně rodin zely zkrvavené mezery, ale mlčelo se; lidé povolna zvykli vlastnímu tichu jako hrobník své lopatě.

Nic již neomračovalo hlavu, nic již nenaplnovalo očí úžasem. Slepi přicházeli z vojny a brali si svoje snoubenky; matka přivítala k srdci bezrukého, trojkolka mrzáka stála v pokoji vedle dětského kočárku. Hoch udělal maturitu s vyznamenáním a vrátil se od Ravy ruské jako šílenec. Malíř přijel bez prstů, sklepník bez nosu, novomanželé utaly rty. Je pravda, že tuto přemíru bolestí, která dolehla na Čechy, musilo snášeti Rusko, Srbsko, Francie, Anglie. Ale tam se mřelo za něco, u nás za nic. Tam svojí krví mrvili své, my cizí pole. A krvavá daň, kterou jsme dávali, byla v nepoměru k nebi volajícím. Napřed brali jen zdravé, ale pak už udělali si z Čech bez ostychu zásobárnu živého masa a brali všecko, odvlékli polohlučné, naložili tornistru na souchotináře, stáhli s postele čtyřicátníky se srdeční vadou. Kdyby bývalo bylo možno žádati víc krve než masa, byli by si ji vzali. Češi mlčeli a čas plynul, neúprosně se plnily kalendáře. Zdálo se, že lidé nepozorují změny. Přišli svátky Josefa a Jana a listonoši neměli co roznášet, nikdo negratuloval. Dvě třetiny Josefu a Janu byly zabity. Čerta, který jindy chřestíval řetězy o svatém Mikuláši, zaměnil žalářník s chřesticími okovy a lidé jen vteřinu se zaraženě zastavili, vzdychli a kráčeli dál. Když ozval se nad Prahou slavnostní hlahol zvonů, rozhoupaných podlým primatorem na oslavu dobytí Bělehradu, pozvedli hlavu k věžím i skrčili se a zmizeli v průjezdě. Groš, zralý pro vlasteneckou kulku z revolveru, chodil svobodně pražskými ulicemi. Lidé potkávali zrádce

Baštýře, nehodného rozvázat Sabinovi řemínky u jeho obuvi, a skřípající zuby pozdravovali: „Služebník, pane doktore, jak se račte?“ A čas se řítíl a Čechy stávaly se tichým šlencem, který už ani neměl dovoleno zpívat, neboť policie mu odtrhala národní písně od úst. Z lidí staly se stíny. Žena, když po zabitém muži jí odevzdali zápisník a kotouček vlasů, měla sotvaže sílu vzdechnout: „To není možno! On měl černé a tyto jsou bílé . . .“ Na vojně byla hrůza taková, že řeznický tovaryš zemřel strachem. A doma plakaly oči už tolik, že vyschly. Když pak ani po těchto všech scénách nedovedl se oněmělý národ odhodlat k výkřiku, dodali si pochopi odvahu a chodili od domu k domu, od ruiny k ruině vybírat cynicky na tak zvané „válečné vlastenecké účely“ a brali opět všecko, co se dalo uloupit, vydírali peníze na válečnou půjčku, chtěli měď, chtěli kaučuk, chtěli bavlnu, strhli lidem se zdí kuchyňské nádoby. A Češi opět mlčky dali všecko. Byli hotovi obětovat bavlnku z uší. Byli by se nezpěchovali odtrhnout děcku kaučukový dumlík od úst.

Za rok světové války dal se český národ oloupit o svoje syny, o svoje statky, o svojí lidskou důstojnost, o svoje právo na existenci. Po bitvě bělohorské byla to poroba, za Bacha mučednictví; teď je to nucená sebevražda. Jsme podezřelí z rusofilství. Jako před lety navštívili vyzvědače Redla z vyššího rozkazu 3 důstojníci a zanechali mu na stole revolver s němým posunkem: »Zab se!«, tak dnes Wolf, Schreiner a Sylvestr položili na Staroměstské náměstí své závěráky. To všecko chystalo se už léta, ale chyběla k tomu sankce „císaře pána“. Teprve nyní, jsa nad hrobem, přikývl hlavou. Teprve nyní máme se zabít z vyššího rozkazu.

A co teď? Je pozdě? Kdo na tu velikou otázku by odpověděl kladně, je buď zbabělec nebo slaboch nebo zrádce národa, zaprodanec a bídák. Na záchranu svobody nebylo pozdě nikdy! nikdy! nikdy! A kdyby kdokoli mezi námi se vyskytl a pokusil se touto naší vírou ve vlastní vůli strážiti, zasloužil by, aby jako vlastizrádce byl zastřelen. Potřebujeme v Čechách stanného práva. Ale ne toho rakouského, nýbrž

svého vlastního. Toho, jež Češi pro svoji záchranu a na zhoubu svých zrádců by si udělali sami.

Rád bych se podíval do očí zbabělci, zaprodanci a zrádci, který po velké francouzské revoluci, kdy celá Evropa, ženoucí se na Francii, dovedla se rozbít o prsa Dantonova, a po roce 1914, kdy Prušákům zježily se vlasy na 40 kilometrů od Paříže — rád bych se podíval do očí takovému nehodnému synu vlasti, když praví, že je pozdě, že je konec, že je nutno čekat se svěšenou hlavou a smířit se s okolnostmi. Tu chtěl bych mít železnost *Garibaldiho* a ústa *Gambettova*, abych zrádce mohl zašlápnout a slabocha v plamenech výmluvnosti na tuho ukovat. Že je pozdě? Nevěřím, že člověk, který z české matky se narodil, byl by schopen na tuto otázku trpně přikývnout, a že by se při tom nedíval studem do země. Nechci ani věřit, že byl by schopen tak slabošskou otázku si vůbec položit. Není přece možno, aby národ, osvícený Havlíčkem a Palackým, nepochopil, že touto světovou válkou ocitla se svoboda národů na pochodu, a že spravedlivá historie sama toto veliké zápolení vyvolala, aby strašlivým, ale jediným řezem učinila konec staletým útiskům a dala národům možnost odplaty starých křivd. Bít Německo a drtit Rakousko znamená pomáhat spravedlnosti, urychlovat dílo zkázy, do níž tyto dva usurpátory vehnala závistivá nenasytnost a pýcha. Jsou to především malí, bičí a bezpráví po staletí vydání národové, jichž hodina konečně udeřila. Okamžik přišel, a chtítí jej posunout znamenalo by stavět se dobrotivé historii bezhlavě v cestu, střílet na mraky, z nichž kyne lidstvu májový déšť. Potlačme svoje malé zájmy a mějme oči jen pro velkou skutečnost. Nechť jen děla bouří, kopyta dupou, krev teče a země šílí! To všechno musilo být! Je to proto, aby ti, kteří byli oloupeni, mohli si opět vzít, co jejich jest. Aby ti, kteří byli uvrženi v stín, vyšli na světlo. Teď člověk, nadaný silou a láskou k svobodě, musí mít jen jedinou vůli: Neohlížet se ani na pravo ani na levo, držet se provazu, jenž vůli osudu byl mu dán do ruky, a nepouštět, sevřít jej prsty jako železem a táhnout. Ten zákon musí platit nejen pro nás, pro utlačené národy, ale i pro každého jedince, nevyjimaje

žen a starců. Táhnout nadlidsky, nepouštět, vytrvat, vydržet!

Jsou dnes lidé, kteří tvrdí, že slova »boj za svobodu«, která během této světové války stále se vyskytují, jsou jen frási, osudnou suggestí, klamem. Že prý ve skutečnosti běží jen o materiální zápas Německa a Anglie. Nevěřme tomu, je to výplod deprese, černý květ pesimismu. Nikdy o lidskou svobodu neběželo tak palčivě jako tentokrát. Když 1. srpna 1914 zasvitlo ostří meče, vytaženého Vilémem, bylo to první zasvitnutí svobody. Je to ona, pro níž císař zahájil světový boj. Neměl tušení, že jest jen slepým nástrojem historie. Jedině jí, která jest spravedlivá a nenávidí naše nepřátele právě tak, jako my, jediné jí, která mrvena staletými krveprolitími touží po jiné době a po klidu a práci lidstva právě tak jako my — jen jí musíme se teď přidržet a nedat si vzít svoji neochvějnou víru v konečné vítězství doma. Doma — jen slepý toho neviděl — ukazují nám příklad Belgie, Černo-horců a Srbů, podpírají naši klesající hlavu, pobádajíce nás k vytrvání a statečnosti; co dnes ve světě se děje, všechno, abychom tak řekli, jde nám na ruku, poskytuje nám materiál a síly resistance; byli jsme svědkem toho, když Rakušani dobyli Bělehradu a za tři dny dali se zpět vyhnat; viděli jsme Rusy na jaře utíkat a na podzim opět se vracet; slyšeli jsme Habsburky, jak za noci vzdychají, pronásledováni můrou Hohenzollernů. Dějiny samy nám ukazují slabiny našich utlačovatelů, samy nám našeptávají, kde to praská a kde je potřeba soustředit úsilí. Doba je zázračná. Klíč od našich pout ocitl se takřka na našem klíně. Má někdo odvahu říci, že je pozdě? Teď anebo nikdy! Kdo by ze slabosti cítil jinak, měl by mít aspoň tolik síly, aby nevycházel na ulici. Otravuje morem zem, která ho zrodila.

Je pravda, nejvhodnější chvíli jsme propásli. Rusové byli v Karpatech, hráz do Uher hrozila protržením a chování se Uhrů nasvědčovalo, že jim to není nepřijemno. Silná uherská šlechta horečně pracovala, rozestřela za zády Rakouska svoje síť po všech diplomatických kancelářích. Češi nerozhodně čekali, osudně váhali, zatím co chytří Maďari kuli železo,

dokud bylo žhavé a na všech stranách se jistili. Takoví, jak víme, byli vždycky. Proto císař tak nerad jezdil do Budapešti, kdykoli tam měl jet a den před odjezdem roznehl se rýmou, maďarští magnáti se smáli; věděli dobře, co to znamená. Tenkrát, za ruské zátopy v Karpatech, dali si Češi ujít největší okamžik. Na slezské a moravské straně už doutnalo. Našli se lidé, kterým nechyběla odvaha k rozhazování ruských letáků. Jeden moravský obuvník byl za to zastřelen. Bylo souzeno, aby to byl švec, který bude mít svoje velké místo v českých dějinách. Budiž mu nesmrtelná a věčná paměť! Slunce, kterého se chceme dočkat, bude jednou svítit na jeho pomník! Až probereme se po létech z mrákot, budeme stavět Pantheonu těm, kteří pochováni byli jako mrchy. Tenkrát tedy, když kopyta ruských koní již již byla na skoku rozdupat uherské žito, byla pro projev českého odporu doba nejvhodnější. Silných a schopných lidí bylo ještě dost a intelligence nebyla ještě zdecimována. Čeští vojáci, bojující v Karpatech, čekali s důvěrou, brzo-li s české strany to zaduje víchem a zahřímá. V té důvěře, jak známo, některé české pluky se odhodlaly k vzpouře, a řada mladých prsou se obětovala. Byla to oběť marná. Vítr z Čech nezadul. Tenkrát — nevyhýbejme se zbaběle tomu slovu a vyslovme se plnými ústy — tenkrát byl čas na to, čemu přímí a celí lidé říkají revoluce. Nedošlo k ní z důvodů, že prý vyčkávací politika je lepší, že prý přilnutím k Rakousku dočkáme se po válce odměny. Převládl názor, že je lepší a výhodnější prolévat krev pro Rakousko, nežli pro sebe. Zapomělo se v té osudné kalkulaci, že neodhodlá-li se stotisíc Čechů umřít na české dlažbě hned, zahyne jich za rok na cizí půdě milion. Tento výpočet nedá se oddisputovat. Za postupu Rusů v Karpatech byla situace taková, že Češi svým odbojem mohli zachránit nejen sebe, ale jejich akce mohla mít význam pro celou Evropu. Tu krev, prýšící z hlavy Rakouska, byli by nestačili zastavit ani Němci. V nohách a v boku Rakousko těžce již krvácelo, my měli jsme mu dát v hlavě největší

ránu. Tehdejší naše slabost mstí se nám dneska krvavě. Tenkrát byli bychom měli co činit jen s Habsburky, dnes máme za zády i Turka a Koburga. A zítra snad Řeka a Rumuna. Úloha naše v Evropě bude pozvolna menší a menší. Nevzchopíme-li se, nebude žádná.

Vyčkávali-li Čechev ve chvíli, kdy ještě mnoho znamenali, jak by nevyčkávali dnes, když ubohou zemí přikrývá štít křídel německého orla a když všecky schopné ruce jsou utáty, všecka žhavá srdce hrůzovládou zmrazena, všecky myslící mozky žalem otupeny! Jak nevyčkávají dnes, když Čechy od hodiny k hodině mění se v německou provincii! Dnes vyčkávání pochopuji se zdrceným srdcem. My za hranicemi, buďte jisti, vidíme vaše utrpení živě, díváme se do vašich očí, počítáme vaše vrásky, slyšíme šourání slepců a klapání dřevěných noh, vidíme matky se smutečnými flóry jakoby před sebou. Když poslušni rozkazu, šli jste váhavým krokem odvést pokladničky Ústřední matice školské, aby jejich proskřibovaná červenobílá barva byla přebarvena, sledovali jsme vás v duchu po celé cestě a kdybychom byli mohli, byli bychom pohladili aspoň váš stín. Není možno, abyste nám nevěřili, není možno, abyste necítili, že vaše hoře je naším hořem a vaše krev naší krví. Nikdy náš vztah k vám nebyl silnější a žhavější. Myslíme tak oddaně na vás, že rádi bychom byli vaší služkou. Když nejdou dlouho zprávy od vás, chodíme po ulicích bez zájmu, život zdá se pozbývat pro nás smyslu. Jsou chvíle, kdy spokojili bychom se vděčně obálkou od vás, byt v ní byl jen tramvayový lístek, jenž vám uvázl v kapse na tratí od Národního divadla k Vyšehradu. Milujeme vás tak jako jindy! A přece — je nutno to říci, jsmet muži, nejsme děti — a přec nedovedeme se ubránit bratrské výčitce, že od vaší síly jsme čekali víc. Čekali jsme víc od národa, poučeného *Bilou Horou, Kostnicí, Brixenem*. Doufali jsme ve větší schopnost odporu u národa, jenž svými muži dal si odkázat dvě zlatem nezaplacené řady do budoucna: „Přislíbujte si mě, vyhrožujte si mě, zrádcem nikdy nebudu . . .“ a „Přelom, přeskoč, ale nepodlez!“ Byli

jsme nehodni obou odkazů. Nepřelomili a nepřeskočili jsme, nýbrž podlezi.

Je to výčitka hořká, ale diktuje ji bratrství, očistěné plameny, jimiž dnes hoří svět. Rozumějte nám tedy bez hořkosti a v lásce. Byla doba, kdy bezpodmínečně a v důvěře muže k muži jsme žádali od vás něco, čeho dnes, bohužel, nemůžete již dát mnoho, krev. Ano, tu jsme tenkrát od vás žádali, když Rakousko nemohlo pořádit se Srby, a Rusové byli v Karpatech. Tenkrát česká krev měla téci. Ne v Karpatech, nýbrž u nás doma, na českých ulicích. Tenkrát jsme výslovně tu krev žádali. Byl to požadavek zdánlivě krutý, ale nebyl nadlidský. Krev neprolévají boží, nýbrž lidí. A potom, neměla být vyhlta za Habsburky, nýbrž pro nás. A mělo ji být méně. Nyní, když v cizích službách jsme se vykrváceli, máte už krve tak málo, že nemůžeme se již odhodlat poslední krůpěje toho drahocenného státku na vás žádat. Ale pravíme tím, že ničeho již od vás nečekáme a že se svojí vírou v naši smlou jsme již nadobro sčítali? Ne, to není možno. Víru v syny národa Husova a Havlíčkova nechceme ztratit nikdy, byť i proti novému Husovu pomníku stály zítra namířeny německé kanony! Věříme ve vás pevně dosud, dnes právě tak jako včera, ba věříme ve vás tak neochvějně, že klesající vaše bedra neváháme obtěžkat železem posledního a nejvyššího národního příkazu: když už je v Čechách krve málo, tak aspoň duševní a mravní odvahu, a ještě odvahu, a pořád odvahu! Není dnes pro nás jiné spásy než tato veliká nesmrtelná slova Dantonova. A nic než odvahu a ještě odvahu a ještě odvahu a vždycky odvahu. Kdo tento poslední výkřik rdousené vlasti by nechtěl slyšet, pomáhá Františkovi a Vilémovi při jich vraždění.

Poslední dobou k největší naší záhubě využili někteří zrádci a slaboši našeho zmalátnění a snaží se přesvědčit Čechy, že všechna jejich víra ve vítězství je marna a že pro českou zem bude politicky nejrozumnější smířit se s Němci, politicky s Němci splynout a pracovat prý již nyní „na odklizení starých hořkostí“. I všelijaké národohospodářské výhody se z toho vyvozují, slibují se Čechům hory-doly, různě

vými barvami se jim líčí jakýsi budoucí českoněmecký ráj. Víme, jaký. S českým portýrem a s německým pánem bohem. Není, doufám, v naší zemi jediného tak pošetilého Čecha, aby dal sluchu těmto starým a předobře známým vlkům, převlečených do koží beránčích. Pro nás, kteří tisíckrát jsme důvěřovali a tisíckrát byli podvedeni, musí dnes platit jen jedna veliká direktiva: použít dějinné chvíle a vymanit se ze spárů Rakouska, které nenávidělo nás od věků a strojí se, že ještě víc nás bude nenávidět. Každý ví, co nás čeká. Myšlenka, že spojenci by prohráli a že náš národ by byl vydán pomstě Hohenzollernů, Habsburků a rakouských Němců, nedovede si člověk vůbec představit. Je strašná. To nebyla by již persekuce a poroba, nýbrž zazdění českého národa za živa mezi kamennou hradbu našich hor. Vidíme furii pomsty, která již po třetí žene se proti Srbsku. Víme, čeho jsou schopni. Byli by s to shodit starobylost mosteckou věž a místo ní postavit obrovskou sochu s rozkročenýma nohama, jimiž bychom vcházeli do Hindenburgovy ulice. Vyřízení otázek Moravy by svěřili brněnským policajtům. Se Slezskem vůbec by nemluvili. Slovensko by darovali jako hradního šaška maďarským magnátům. Máme své zkušenosti. Víme, že není dnes ničeho, čeho by jejich špatnost se ostýchala. Znásilněním Belgie, zkorumpováním Srbska se končí. Co se dnes děje, nelze již jmenovat válkou. Je to obyčejné apačství, prováděné za bílého dne. František čeká, Vilém škrtí, Bulhar rabuje v zásuvkách, Turek hlídá. A co zítra?

Zítra jsme na řadě my a s námi Morava, Chorvati, Slovinci, Slezsko a ti ubozí dráteníci. Náš osud je černý jako noc. My za hranicemi vidíme jej ještě ostřeji, díváme se k vám do Čech jako do vrat márnice, která je otevřena. Kdykoli se ozve v Čechách bídný hlas smíru, který vábí vás do tenat, chvějeme se v úzkostech, běháme vás v duchu za ruku, táhneme vás pryč od pokušení. Nevěříme, že byste se byli dali zlákat nějakým novým licoměrným slibem císaře, který,

jak víte, lhal už tolikrát, který před desetiletím vám křivě přísahal a ani jednou za to císařským studem se nezarděl. **Jste zkušení; ale jste příliš dobří** a my se bojíme, aby váš rozum **nepodleh srdci**; až Vídeň vyhodí svůj trumf největší a až pošle vám císaře pána osobně, aby svými šedinami vás smířil. Ti, kteří usilují o vaši porobu, nebudou se štítit, ujišťujeme vás, žádné komedie! I na balkon hradčanského zámku vám starého křivopřísežníka vytáhnou, abyste viděli vznešenou tuto ruinu a byli jati nad jejími 85 lety posvátnou úctou a milosrdenstvím, jeho bílý vous budou vám ukazovat jeho šediny Methusalemovy a budou chtít, abyste se do jeho stříbrných pavučin zapletli zrádně jako mušky. I chytrý francouzský lid, ten, který znal bídnot svých králů tak dobře, padl jednou do této léčky a místo „Pereat!“ volal nadšeně „Vivat!“, když na balkoně Versailles se ukázala Marie Antoinetta s dauphinem v náručí. K této komedii uchylují se králové vzdychky, když se jím viklají trůny. Je políčena i na nás. Bude dobře, když se zařídíme dle toho. Vůči lidem jsme lidmi. Nikoli vůči nelidům. Bude na nás políčeno i druhou figurou císařské dvojice: slaboši a zaprodání novináři budou nám stavět před oči Viléma, vztýčí jeho postavu až do nebes, pokusí se zdrtit nás představou jeho síly, která bude vyhlášenou za nepřemožitelnou, démonickou a určenou bohem k tomu, aby celému světu dala německé blaho a německou organizaci. Na jedné straně budou nás dojímat vznešenou dobrotou a kmetskými šedinami, na druhé budou nás drtit mečem archanděla Gabriela. Nedáme se zastrašit? Nedáme se polapit? Vydržíme? Jak bychom nevydrželi! Vždyť všechna ta šalba je tak průhledná, vždyť ze všeho, čím se blýskají a čím chtějí nám omámit smysly, vykukuje špička nože! Ať už žádný český člověk, má-li krev a stud v těle, nám nemluví o „vyčkávací politice budoucnosti“ a spojení s Habsburky, hrou s Hohenzollerny, kteří vraždí, a s rakouskými Němci kteří, bude-li potřeba, dovedou zastat oboje dohromady! Jestliže německému císaři hrůza války už sevšedněla, že během nejstrašnějšího lidského krveprolití může klidně pořádati svatby a zasnuby

ve své rodině (právě tyto dny zasnoubil opět svého syna), víme aspoň tím bezpečněji, s jakým druhem dobyvatelů má Evropa co činit a jakého, kdyby byla Vilémem ujařmena, by měla čistého „protektora“. A my v té Evropě jsme; a dokonce uprostřed, přímo pod botou cynického pořadatele svateb. Zařídme své smířovací stanovisko dle toho!

Co tedy teď? Jak pohybovat se v tom ubohém, železnými ráfy sevřeném čtverci Čech, který — podívejme se na mapu — visí na Labi jako bezmocně se třepetající ryбка na nalíčeném háku udice? Ještě je možnost záchranu, vyvláknutí. Ale už jediné obratné škubnutí stačí, jediné energické gesto Berlína — a budeme vytaženi. Jak se vyvláknout, jak nabrat síl, když tolik krve nám již ušlo a uchází?

Odvahu! A ještě odvahu! A pořád odvahu! Když vlast je ohrožena, musí ten, který ji miluje, vyvinout v sobě takovou zázračnou sílu, jako útlá matka, když na děcko skáčí se jí kmen stromu, kus skály v lomech. Tu i kdyby byla slabounká jako stvol pampelišky, odvalí skálu, stane se lvicí, vykoná zázrak. I my jsme dneska v té situaci. Kdybychom byli na místě Srbů, bránili bychom se zoufale jako oni, naučili bychom své ženy a děti střilet, pálily bychom na vrahy z dutých stromů a chlěvců. Byl čas, kdy i nám velela tato povinnost doba. Vlastní váhavostí oslabili jsme svoji obrannou schopnost. Doba se změnila a s ní okolnosti. Toho, čeho příklad nám dávají Srbové, i my se do budoucnosti nevzdáváme. Okolností diktují nám teď jiné obranné prostředky. Jiné, ale neméně mocné a strašné. Nemůžeme-li mítí díky při sobě, mějme ji v očích. Nemůžeme-li mítí jed v haleně, nosme jej v srdcích. Nenávidíme ještě víc a spalujeme svou nenávistí, vysílejme takové plameny záští, aby chebským vojákům, kteří nás hlídají, hořela půda pod nohama. Nemůžeme jich postavit ku zdi a postřílet, jak se to dělá s námi. Ale je v naší moci učinit pochopím pobyt v naší zemi strašlivým, nedat jim spát a poklidně pojit, plnit všechny jejich chvíle otravou života, Je potřeba, aby všichni, kteří na české půdě stojí s úmyslem zahubit ji, chodili po ní v mátohách jako mezi dusivými plyny, všichni, od arcivévodů,

od místodržitele až po maďarského drába a českého denuncianta. Buďme odvážní, buďme zlí, buďme zralí pro šibenici! Takové velké lidi jako presidenta Slámu, u něbož zlatý límeč hraničil s oprátkou, bude náš národ jednou špendlíkem z hrobu vyhrabávat. Kdo je teď v Čechách zralý pro šibenici, staví si pomník. Nežli vydávat noviny, tisknout v nich vnučené lži a ty podlosti číst, nečtěme a nevydávejme jich vůbec. Řekne-li se nám, že bez novin by redaktoři a sazeči neměli co jíst, odpovězme, že jest to zbabělost, sobectví, zrada. Opoprvhujeme lidmi, kteří, když vlast umírá, podle mají starost o svoje kuří oko. Buďme důstojní v svém vzdoru, nedávejme se v novinách ponížovat za vlastní peníze. Obětavost, krajní, bezmezná, musí jít s odvahou ruku v ruce. Nežli tisknout a kupovat takové noviny, raději nejezme, nepijme, trpme a kdo už by cítil upřímnou účast s nezaměstnanými redaktory a typografy, má pole bratrské lásky volné: ať sáhne do kapsy a dá jim peníze, které by jinak vydal za noviny. A stejně ať zaplatí i nezaměstnaným hercům, nebudou-li mít sílu nejíst, nepít, trpět a krajně se obětovat. Co jenám platno Národní divadlo, když není národní! Nežli divadlo, kde při rakouské hymně se musí povstat se zafatými pěstěmi a kde je víc špiclů nežli herců, raději žádné. Raději ten nápis „Národ sobě“, který je nad oponou, dejme si od násilníků urvat a raději hercům, kteří dovedli nám tak pěkně hrát o Husovi a Žižkovi, dejme poslední svůj kabát, nežli bychom připustili, aby naše děti mohly nám jednou říci, že ve své největší historické chvíli jsme platili svými vstupenkami své ponížení. Neváhejme v ničem, co se týče obětavosti, dejme všecko, čeho vlast od nás vyžaduje. Nelitujme rozdělit se s potřebnými na pravou polovici o lžici polévky, dávejme si pod hlavu méně polštářů, nerozpakujme se obětovat kouteček svého bytu, kouteček hnízda, které po léta jsme zahřívali. Havlíček byl by ve svém hrobě šťasten, kdyby měl jistotu, že dovedeme obětovat pár bramborů, když on obětoval srdce. Pomáhejme, dělme se, buďme si dnes bratry na život a na smrt. A ti, na které se pomoci nedostane, ať dočasně se obětují, mučně trpí a očekávají.

Odvahu a ještě odvahu! Odvahu nejen v nenávisti a obětavosti, ale i v opovržení a trestu. Nezdramme na ulici Groše, Baštýře a jiné zbabělce, zaprodance a zrádce, nýbrž nepokrytě a mučně jimi opovrhujeme, štítíme se jich jako prašiveců, trestejme je! Ze ve veliké této historické chvíli byl souzen Praze za primatora nejzbabělejší a mravně nejšchátralejší starosta, jakého Praha kdy měla, je pro nás věru bolestné! V okamžiku, kdy by měla být skutečným „caput regni“, hlavou království, a střediskem naší síly, vzdoru a odboje, má v čele otroka, jenž řadu let udržoval svoji obskurní existenci jen prolongováním směnek, a jenž svým zhoubným příkladem dovedl za krátkou dobu svého primatorství zdemoralisovat celou samosprávu. Podlipný byl hrr, a měl svoje chyby. Ale nic platno, dnes nad jeho hrobem spravedlivě musím říci, že to jeho hrr bychom teď potřebovali. Potřebovali bychom i toho jeho čistého štítu, se kterým odešel do hrobu. Teď v čele Prahy máme žok směnek, schátralou nullu, podezřelé individuum, které při dobytí každé ruské stodoly nutí radnici do nejotročtějších projevů loyality a při pádu Bělehradu rozhoupává slavnostně zvony na všech věžích. Starostenství Grošovo bylo by pro nás perspektivou hanby a zkázy, kdybychom se neutěšovali myšlenkou, že přijde okamžik, kdy národ vyrovná se s tímto bídníkem a postaví jej na věčný pranýř české historie. Ten veliký soud přijde. Zatahujme však leč kolem zbabělce a zrádce již nyní, označujme je štítivě prstem, opovrhujme jimi, mějme odvahu házet jim pod nohy klacky a na hlavu smrdutá vejce. Praha neměla připustit nikdy, aby při pádu hlavního města těžce zkoušených bratrů se na oslavu u nás zvonilo. To raději srdce zvonů utrhat, a když by to nebylo možno, vylézt za noci tajně na všechny zvonice a všecka srdce zdrátovat křížem—krážem, uvěznit, umlčet! A Groše společensky zneвозмоžnit, pohrdáním pošlapat, způsobit mu sebemuka, vědomí, že v očích každého i nejposlednějšího dělníka není primatorem, města Prahy, nýbrž zrádným psem, ošklivost vzbuzujícím červem!

A tak se chovejme i k Baštýři, jenž prodal svůj Hlas národa vládě za třicet stříbrných. Nepozdravovat Jidáše slovy:

Má úcta! pane doktore! nýbrž vyhnout se mu štitivě na ulici, odsednout od něho v kavárně, učinit mu jeho židášský pytlík břemenem muk a ponížení! Co jen Sabina vytrpěl za svůj nerozvážný, z bídy spáchaný poklesek a nešlo tenkrát vlasti tak o hrdlo jako dnes! A tatáž vlast, která tenkrát soudila bez milosti a odvrhla Sabinu na vždy od svých prsou, dnes k ním přivíjí nejhorší hady, pozdravuje se s nimi na ulici, sedá s nimi v kavárně, neštítí se jim podat ruku. Odvaha k boji nám selhala. A teď není odvahy ani k opovržení. Je to chyba, jež mohla by nás zabít. Nenávidíme a opovrhujeme, dokud je čas! Nedopustme, aby Evropa se o nás domnívala, že naše mráčky jsou úplné, že jsme usnuli ve svých okovech. Když nedověděla se o nás z našeho zjevného odboje, ať o nás zví z dusivých par a mračného kouře, který ať vystupuje vysoko z našeho pekla. Staňme se Rakousku hnízdem jeho rozkladu, bzučme v dutém kmeni rakouské říše jako roj sršňů. A když chvílemi všechny zásady dobra a práva zdají se již tonout v povodni dnešního barbarství a když chvílemi se již zdá, že celý svět se už řítí ve svou záhubu, a že národy samy — vítězné Řecko a Rumunsko — pozbývají chladného rozumu a váhají mezi svobodou a otročským jhem cizáckých dynastií, tenkrát, ani tenkrát nesmíme zoufat ni okamžik a musíme věřit pevně, že nebude to na konec ani Hindenburg ani Mackensen, nýbrž bůh, který zahájí generální a poslední ofensivu. Odvahu a ještě odvahu a pořád odvahu! Nepovolit ani na sekundu v obětavosti, v opovržení a v nádeji! Jsme větší než Belgie s Holandskem, jsme větší než Dánsko, větší než Švýcarsko. Musíme a budeme žít. Snažme se uvěřit, že těm, kteří snuli o germanisaci Slovanstva a zotročení svobody národů, není dnes u srdce tak dobře, jak zdála by se nasvědčovat jejich císařská gesta, hromy a blesky. Vilém zhubl, zpopelavěl, sešedivěl. To nestává se dobyvatelům v předvečer triumfálního vjezdu. To se Napoleonovi stalo až na ostrově sv. Heleny. A František? Dejte jen ucho k jeho ložnici. Neuslyšíte, nežli stařecké sténání: „Chci spát! Chci spát! Smiluj se nade mnou, Bože!“ Zapsali se ďáblu a ten jim teď dělá drahoty s výplatou. Čas kvapí a zásoby lid-

ského materiálu docházejí, Německo pošle do Turecka kanony, aby odtamtud dostalo nové plíce. Mějme důvěru! Mlým dělá proto tak strašlivý hřmot, protože mele se z posledního. Ještě jednou tisíckrát: Mějme důvěru! Nepouštět se provazu, držet nadlidsky, táhnout! A ještě odvahu a pořád odvahu a odvahu až do posledního dechu!

Mnoho, Češi, jak vidíte, toho na Vás chceme. Chceme všechno, Snad více, nežli ve svém vyčerpání můžete ze sebe dát. A přece to dáte, musíte dát, chcete-li žít. Dáte, bude-li potřeba, hodinky po babičce, aby za ně mohla být vytištěna proklamace a nalepena tajně va veřejných záchodech. Bude se bít sádrou svých obrazů, až vám odeberou pušky a nože a vytrhají dlažbu z ulic. Budete, musíte dělat zázraky. Národ, který má už starou zkušenost mučedníka, národ, který prodělal už metlu, dutky i karabáč; národ, který ví, že Rakousko postupuje proti němu se strašlivě vystupňovanou jistotou, takřka mathematicky, ten národ má už také svoji matematiku a dovede si vypočítat, co v příští trpitelské fázi by ho očekávalo. Nepřejme si dožít rakouské odměny. Byla by přílišná. Vyhrabali by kosti ubohých českých vojáků a otloukali by nám je o hlavy, abychom se napravili, aby nám vzpouru několika českých regimentů osladili na věky věkův! Ne, — ne — tyto výpočty do budoucna již jsme si ve svých tvrdých českých palicích uspořádali. Budeme vzdorovat, budeme dělat zázraky, vydržíme. — Zbývá nám ještě jen jedno bratrské slovo, zbývá nám ještě jakási srdečná douška, kterou chci ukončit tento dopis, adresovaný k vám do Čech a psaný v Lissaboně. Dobré účty dělají dobré přátele. Všecky účty, i účty vlastenecké. My, kteří jsme za hranicemi, jsme vám právě otevřeně své mínění řekli, vytkly jsme vám bratrsky vaše chyby, neváhali jsme položit na vaše bedra svoje požadavky. A tu maně mi připadá, že z dálné končiny vaší otčiny slyším smutný, trpkostí zabarvený hlas, který tiše namítá: „A což vy? Což vy tam, kteří jste ve Francii, v Londýně, ve Švýcarsku, v Lissaboně a za mořem? Vám se to lehko řekne! Vám lehko se mluví o odporu a obětech, když vám nic nechybí a když za zády vám nestojí četník. Povinnost

k vlasti máme jen my? Vy žádných?“ — — Zdá se mi, že se nemýlím. Myslím, že tento trpký hlas zaslechl jsem zcela zřetelně. Jsem tomu rád a hned vám odpovídám.

Mýlíte se, Češi! My jsme snad také nevykonali tolik, kolik bychom si byli přáli, ale hlas náš, který vás pobádá k činům, není hlasem lelkujícího. My pracujeme. Jen toto vědomí vlastní práce bylo nám pohnutkou, že jsme k vám dnes promluvíli tak otevřeně. Pracujeme všichni a sice každý dle sil svých a prostředků v rámci okolností. Někteří dali životy, jiní dávají peníze, jiní, jako já, pokoušejí se v boji za českou věc uplatnit svoji duševní hřivnu. Přál bych si, aby v Praze aspoň tolik lidí se Grošovi na ulici ostentativně vyhnulo, kolik českých hochů vystavilo ve Francii svá prsa německým bodákům. Byl bych šťasten, kdyby největší pražští boháči dali na českou akci aspoň tolik, kolik dalo padesát dělnických rodin v Bostoně. Co toto piší, koná česká Amerika divy a někteří krajani v Chicagu dávají na českou akci po půl dollarech a dollarech v pevné víře, že v okamžiku, kdy jejich peníz padá do pokladničky, padá s otčiny kus okovů. Sumy, sebrané českou Amerikou, nabývají již rozměrů rozsáhlé finanční operace, takřka již hodné samostatného státu. Četl jsem jména českoamerických krejčí, lékárníků, lékařů a obchodníků, kteří dali s láskou a bez smlouvání víc, než to, co se smlouváním dostal od vlády Baštýř za svůj Hlas národa. Pracuje se. Za oceanem je horečně čilo, pařížská kolonie prohlubuje se a nabývá síly a vážnosti pod otcovským vedením Denisovým, Švýcary hemží se českými vyjednaváči, agitatory, typografy a sběhy. Masaryk vzal si na starost Londýn. Mezi Paříží a Novým Yorkem je dnes, troufám si to říci, páska češství trvanlivější a silnější, nežli mezi pražským primátorem a jeho náměstkem.

Myslili byste opravdu, že dnes tváří v tvář největší dějinné chvíli hledíme nečinně na líčení nejzáhubnějších osidel a nepracujeme? Zkoumáním našeho svědomí dostal jsem se až k sobě samému a vidím skutečně, že jisté právo na výtku máte, neboť jsem tu na příklad já sám, jehož vlastenecká výkonnost v poměru k dějinným požadavkům doby je pra-

skrovná. Přiznávám se, že spokojen sám sebou nejsem. Vykonal jsem až dosud málo, pramálo, nic. Nejvýše jako na příklad tímto článkem, že spálil jsem za sebou všechny mosty, ale ani ten čin nemá veliké mravní ceny, protože měl být samozřejmý a mělo se k němu dojít bez rozmyšlení, což bohužel se nestalo. Celých 14 měsíců jsem potřeboval, nežli jsem se dovedl smířit s představou, že jednou mohla by mi být uzavřena cesta do otčiny a že to, nač po 3 léta jsem myslil jako na krásné shledání, mělo by se obrátit v rozloučení. Chápejte to: miloval jsem a miluji svou vlast právě tak bezmezně jako vy a dát si přetít synovská pouta, jež mne k ní vážou, znamenalo by pro mne pozvolna vykrváčet. Kdykoli mluvili jsme v rodině o domově a o možnosti věčného rozloučení, něco nám stisklo hrdlo, musili jsme se odmlčet. Proto 5 čtvrtí roku jsem potřeboval, nežli odhodlal jsem se splnit svoji nejprvnější českou povinnost a postavit se veřejně za to, co cítím. Celý kus lidského věku jsem se odhodlával k něčemu samozřejmému, co Masaryk a jiní šediví poctivci v sobě probojovali během minuty. My mladší, bohužel nejsme tak krásně nerozvážliví jako ti staří. Jejich čistý plamen nám chybí, egoistická doba nás zkazila, naučila nás měřit krev na náprstky a šetřit obětavostí. Nezapírám svou slabost, ale hledím ji napravit. Jak vidíte, snažím se pracovat v mezích svých prostředků, pokouším se rekvírovat pro služby vlasti svůj psací stůl. Má to své obtíže, ale je nutno je zmáhat. Když Španěly, v nichž meškal jsem až do nedávna, byly mi příliš germanofilské, přenesl jsem svůj psací stůl do Lisabonu. Je tu volněji, v zálivu krouží francouzský křižák, v knihkupectví vyloženy jsou stohy francouzské literatury, v každé třetí výkladní skříni je Joffrova podobizna. Až okolnosti budou velet přenést psací stůl opět jinam, přenesu jej. Když člověka, jak pravil Gorkij, bolí ležet na pravém boku, lehne si na levý. Psal jsem včera, piší dnes a budu psát zítra a pořád, až moje vzkázání do Čech dojde. I to má teď svoje obtíže. Vlaky mi nejezdí, a parníky se mi potápějí. Rukopisy, do kterých pokusil jsem se vložit nejvíc ohně, sežraly ryby. Nevadí. Napíši nové. A pořád a pořád, až přece jen někde

má jiskra se uchyti a zapálí. Bude to nejspíš v nějaké chalupě. Doškové střechy chytaly v Čechách vždycky spíš nežli palác. Jedním slovem: Cítím, že vzhledem k velikosti chvíle a velikosti společného úkolu vykonávám málo, pramálo, takřka nic, ale něco přec. A tak my všichni, kteří jsme za hranicemi, nezahálíme, a voláme-li k vám ještě teď na konec znovu tisíckrát: Odvahu a ještě odvahu! je to naše čisté svědomí, které nám k tomu dává oprávnění. Mějte k nám důvěru! Chceme být vaší kovadlinou. Buďte našimi kladivy.

V Lisaboně na sklonku roku 1915.

P o z n á m k a: Nikdy nezáleželo mi na mé práci tak, jako tentokrát. Přál bych si z duše, aby tento můj článek přečetlo Čechů co nejvíc. Prosim všechny českoamerické listy, jímž slovo otčina není prázdnou frází, aby jej otiskly. Byl bych do smrti vděčen neznámu česko-americkému vlastenci, který by toho dal vytisknout čtvrt milionu výtisků jako leták a dal jej vyhodit na všechny strany, kde dýchají Češi.

Karel Horký.

Doslov.

Skončením války a osvobozením československého národa není dokonáno poslání Horkého letáku. Zůstane věčně důležitým a cenným dokumentem, čím žila duše českého člověka za války. Nebude tím dokumentem však pouze pro archiv, nýbrž především pro život. Bude pramenem nadšení, obětavosti a vlastenecké lásky a odvahy, jímž jsme se za války naučili. Bude svědomím našeho jednání za války a popudem, abychom se nebáli oběti nadměrné práce tam, kde jsme se chtěli obětovat do poslední kapky krve. —

Několik kritických poznámek nutno však přece připojiti: Horký si trpce vyčítá, že teprve po 14 měsících rozhodl se pro možnost dát si zavřít vrátka do vlasti a otevřeně zahájit boj péroem proti Rakousku. Že to trvalo 14 měsíců, pokládá Horký za těžkou chybu sám, ale my pokládáme za chybu ještě těžší jeho domnění, že si tím zavírá cestu do vlasti. Každý uvědomělejší Čech pochopil, jakmile nastala válka, že Rakousko přestalo pro budoucnost existovat. Čeští vojíní sbíhali a Češi uvnitř podkopávali stát v té nezvratitelné samozřejmé víře, že do Rakouska se už vracet nebo Rakousko znovu stavět nebudou. Jako ten dle Horkého, kdo byl zralý pro šibenici, stavěl si pomník, tak každý revolucionář český za hranicemi si cestu do vlasti otvíral. —

O tom, jak jsme měli za války v Čechách jednat, mohlo být různé mínění. Kdo se podíval na mapu, jak jsme kol dokola obklíčeni nepřátelským živlem — Poláky v to počítaje

— a kdo znal ducha ruské armády carské a, musíme si to přiznat, nepohotovost armád dohodových, ten bude pokládat za štěstí, že jsme se omezili na mlčení a drobnou podvratnou činnost. Srbsko mělo svou vzornou oduševnělou armádu, nebylo obklíčeno tak všestraně jako my a přece vidíme, jak bylo vybito a proměněno v hřbitov. Co by se bývalo s námi stalo, kdybychom pomohli ruskému vojsku dostat se k nám a byli pak od něho opuštěni, jako se to stalo Ukrajincům v Haliči? Jak bychom se byli ubránili proti dobře vyzbrojené přesile německé na všech stranách? Rumunsko a Itálie měly výhodné postavení a přece tak podlehly německému tlaku! Mlčeli jsme a pracovali při tom důstojně. Zrádceové, kteří se přece vyskytli, nemohli nám uškodit tolik, jako by bývali činili při našem branném odporu. —

Měli jsme zavřít divadla a tiskárny? Musili bychom zavřít i všechny továrny, obchody a opustit polní práci. Vždyť všude pracovali jsme proti sobě a všude byli jsme na posměch. Jestliže nás nutili v Národním divadle vstávat při císařské hymně, pak bylo jisto, že účast nebyla-li zvláště vynucena, byla pramála, a že nucené povstání jen v nás zmnožovalo odpor a nenávisť k Rakousku. Za to ale divadlo a literatura byla nám jediným místem, kde jsme cítili po svém. Jestliže jsme sami nemohli mluvit, vkládali jsme aspoň své city do úst hercům a osobám románů. Jistě autor oněch děl nikdy netušil, jaký smysl budou jednou podkládat posluchači jednotlivým jeho slovům. Když četl někdo české noviny, poznal na prvý pohled, který článek je vnucený a kde má čísti mezi řádky. Naše noviny byly jen na pohled rakouské, opravdu byly však češtější než jindy. Vždyť censura sama byla bezhlavá, zabavuje věci podřadné a hlubší necháváje. —

Dnes je mnohé jasno, co tehdy námi zmítalo. Mnohému děkujeme, co se s naší strany nestalo, ale také na mnohé musíme žalovati, že se nestalo.

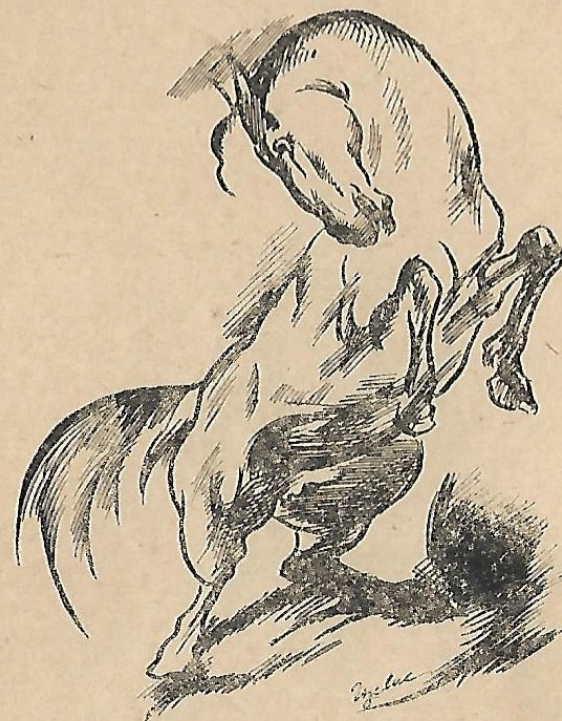
Máme to vše za sebou. Neodhazujeme však minulost posledních let jako staré opotřebované šaty, nýbrž necháváme pro ni stálý koutek ve svém srdci. Nenávisť, které jsme se naučili za války, budeme žít dále, ale zase jen proti

nepráteleům národa. Těmi jsou odvěci nepřátelé stejně jako čeští zrádci. Nezapoměli jsme a nezapomeneme pro chvat dnešních událostí. Slibovali jsme svým vrahům a zrádcům šibeniče a revolvery. Nesaháme na ně sami, dodržujeme národní kázeň, ale zavoláme je k zodpovědnosti před soud národa. Nemstíme se, konáme spravedlnost. Pověřili jsme vykonáváním spravedlnosti své poslance a svou vládu. Poruší v nás veškero mravní citění, jestliže tu spravedlnost neprovedou. A porušením mravního citění podkopají základy republiky. Máme všechny ty Groše, Baštýře, Tobolky, Kestranky, Coudenhovy, Schachleitnery atd. v dobré paměti a běda, je-li pamět povoláných námi soudců kratší než paměť naše.

Naučili jsme se však také milovat. Máme zrovna tak v dobré paměti Masaryka, Beneše, Štefaníka, Klecandu, Maxu, Vosku, Syrového, Husáka, Kotka, Kratochvíla, Kudrnu, a všechny české popravené i živé hrdiny své revoluce. Slyšíme jejich volání: pracujte každý desateronásob než dřív! Jako vidíme ještě jejich nadlidskou obětavost, vzájemnou lásku, odvahu a mravenčí vytrvalost, čistotu charakterů, vzlet ideálů, hloubku myšlenek. Jím jako předním vítězům revoluce jsme povinni napnouti všechny síly, abychom republiku zbudovali, soustřediti co nejvíce vzájemné lásky, abychom se navzájem podporovali a ne si nohy podráželi, vyvinouti co nejvíce obětavosti, abychom dovedli se ještě krajně uskrovnit a odepřít si pohodlí, zábavu a dostatek. Vzpomínka na touhy a utrpení doby minulé a na sliby a předsevzetí ve chvílích zlých bude nám vždy vzpruhou k práci a oběti, kdy pohodlí a lesk radováněk láká nebo kdy překážky a nechutné spory staví se v cestu práci naší. To budiž naší průvodčí myšlenkou z přečtení Horkého letáku.

V. H.

Čtěte amerického autora!

E. A. Poe:

OHNIVÝ KŮŇ.

Přeložil Fr. Bíbl.

Obsahuje novely: „**Král Mor**“ a „**Skokan**“.

Původní výzdobu kreslil Milivoj Uzelac.

Brož. výtisk K 5.—.

Knihotiskárna V. Palásek a Frant. Kraus, Praha I

Obrázkový
satyrický list „**FRYGICKA ČAPKA**“

přinesl v 10. čísle (cena agitační 50 h s obr. přílohou 60 h) mimo jiné zajímavosti článek „**O vlastenectví**“, který by si měl každý upřímný republikán přečísti, abychom prohlédli, „že to s takovým slavením vlasti nikam nepřivedeme.“

Knihovna „28. Říjen“.

- Č. 1. *T. G. Masaryk, život a dílo.* Napsal J. Žemla.
II. vyd. 70 h
- Č. 2. *Co jest republika?* Napsal J. Žemla 70 h
- Č. 3. *Historie Mar. sloupu.* Napsal J. Žemla 70 h
- Č. 4. *Pravý původce světové vojny* K 1.—
- Č. 5. *Provoctví K. Havlička o Slovensku.* II. vyd. **Rozebráno.**
- Č. 6. **A. Denis: Vzkříšení Čech** **Rozebráno.**
- Č. 7. **K. Hořký: Americký leták: „Teď anebo nikdy“.**
- Č. 8. *Žena majetkem státu* **Rozebráno.**
- Č. 9. **H. Fernau: Německá pravda před svět. hi-**
storií K 1.60
- Č. 10. *Havličkova slova o Mistru Janu Husovi* . . . K 1.20

V tisku: **č. II. P. Gaultier: Těžká obžaloba barbarů.** Z frančiny přeložil Jan Podolský. Objednejte včas, abychom mohli stanovití přesný náklad.

Právě vyšlo: E. A. Poe: **Ďábel ve zvonici.** Přeložil Jan Dlabač. Grafická výzdoba od M. Uzelace.

Obsah: Ďábel ve zvonici. — Petr Bong-Bong. — Tři neděle v jednom týdnu.

Cena K 4.50 bez každé další přírážky.

Žádejte všude u knihkupučů. Kde neobdržíte, objednejte u nakladatele Václava Rytíře, Praha-Celetná ul. 4.

Expedujeme obratem, zvláště zašlete-li obnos předem.